

Luku 2

Demokratia ja perusoikeudet - hyvän yhteiskunnan perusta

Oppikirjan sivut 16-27.

Nyt + kotitehtävät

- **Kappale 2: Demokratia ja perusoikeudet, s. 16-27**
- **Tee tehtävät 1-5.**
 - **Tehtävässä 2 (s. 27) valitse 2 tärkeintä ja 2 vähiten tärkeää perusoikeutta!**

Kansalaisen oikeudet

Mitä ovat ihmisoikeudet ja perusoikeudet?

Miten ne eroavat toisistaan?

Kansalaisen oikeudet

- **Kansalaisella on luovuttamattomia oikeuksia, joita kutsutaan**
 - a) ihmisoikeuksiksi**
 - b) perusoikeuksiksi.**
- **Ihmisoikeudet ovat kansainväliseen sopimukseen kirjattuja yksilöllisiä, jokaiselle ihmiselle kuuluvia oikeuksia.**
- **Perusoikeudet ovat kansalliseen perustuslakiin kirjattuja kansalaisen oikeuksia.**

**Mihin kuuluisiin
julistuksiin
ihmisoikeudet
pohjautuvat?**

Ihmisoikeudet

Kansalaisen oikeuksien kehitys:

- **Pohjalla valistuksen ajatukset**
 - **1787 Yhdysvaltain perustuslain perusoikeuksien luettelo**
 - **1789 Ranskan vallankumouksen ihmis- ja kansalaisoikeuksien julistus**
 - **1948 YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus**

Kansalaisen perusoikeudet

- **Suomen kansalaisten perusoikeuksien kirjaamisvaiheet:**
 - **1919** hallitusmuoto
 - **1995** perusoikeudet hallitusmuotoon
 - **2000** perusoikeudet perustuslakiin
- **Euroopan unionin perusoikeuskirja 2002 ja Lissabonin sopimus 2009**
- **Perustuslain 6.§:n yhdenvertaisuussäädöstä täsmentää erillinen tasa-arvolaki.**

Suomen kansalaisen perusoikeudet

- Oikeusturva**
 - hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden ja omaisuuden turva**
 - liikkumisvapaus**
 - oikeus yksityiselämään: kotirauha, kirje-, puhelin- ja luottamuksellisen viestin salaisuus**

Suomen kansalaisen perusoikeudet

- Yhteisössä eläminen tuottaa oikeuksia ja velvollisuuksia

– Yhdenvertaisuus

- Viranomaisten on kohdeltava kansalaisia yhdenvertaisesti sukupuolesta, iästä, alkuperästä, kielestä, vakaumuksesta, mielipiteestä, terveydentilasta tai vammaisuudesta riippumatta.

Suomen kansalaisen perusoikeudet

- **Kansalaisvapaudet**
 - **uskonnon- ja omantunnon vapaus**
 - **sanan- ja painovapaus**
 - **kokoontumis- ja yhdistymisvapaus**

Suomen kansalaisen perusoikeudet

- **Sosiaaliset perusoikeudet**
 - **terveydenhoito**
 - **perustoimeentulo**
 - **työ- ja elinkeinovapaus**

Suomen kansalaisen perusoikeudet

- **Sivistykselliset perusoikeudet**
 - maksuton perusopetus
 - oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin
- **Poliittiset oikeudet**
 - äänioikeus ja vaalikelpoisuus
 - oikeus äänestää ja asettua ehdokkaaksi yleisissä vaaleissa

Kansalaisen oikeudet

Oikeudet ovat lyhyesti lueteltuna:

- **Hengen, kunnian, henkilökohtaisen vapauden turva (ei esim. kuolemanrangaistusta)**
- **Yhdenvertaisuus lain edessä**
- **Liikkumisvapaus**
- **Yksityiselämän suoja**
- **Uskonnon ja omantunnon vapaus**
- **Sanan- ja painovapaus**
- **Kokoontumis- ja yhdistymisvapaus**
- **Äänestys- ja osallistumisoikeus**
- **Omaisuuksien suoja**
- **Oikeus maksuttomaan perusopetukseen**
- **Oikeus valita työ ja elinkeino**
- **Oikeus sosiaali- ja terveyspalveluihin**
- **Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin**
- **Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate**

Tehtävä 3

Anna esimerkkejä tilanteista, joissa perusoikeudet voivat olla uhattuina.

- **Huonossa taloustilanteessa**
 - **ei ole varaa järjestää kaikkia peruspalveluita**
- **Kun kuntia yhdistetään**
 - **osa ihmisistä voi joutua palveluiden osalta huonoon tilanteeseen, jos palveluita keskitetään**
- **Kriisitilanteissa**
 - **kansalaisten perusoikeuksia voidaan kaventaa**
- **Tekniikan kehittyminen**
 - **Esim. valvonta saattaa uhata yksityisyyden suoja.**

Kansalaisen velvollisuudet

Kansalaisella on velvollisuuksia, joista osa koskee häntä vain tietyn ikäisenä, osa taas velvoittaa vain tietyissä tilanteissa. Näitä ovat:

- maanpuolustusvelvollisuus
 - oppivelvollisuus
 - veronmaksuvelvollisuus
 - todistamisvelvollisuus
 - velvollisuus noudattaa lakeja
 - velvollisuus ottaa vastaan luottamustoimia
 - velvollisuus auttaa pelastustoimissa
 - velvollisuus auttaa hengenvaarassa olevaa
 - Velvollisuus huolehtia ympäristöstä
- **Lisäksi kansalaisilla on statusvelvollisuus eli nimipakko.**

Mitä **etuja** ja ongelmia demokratiaan liittyy?

Etuja:

- **Kansalaiset voivat vaikuttaa yhteiskuntaan ja päättäjiin.**
- **Valta ei ole keskittynyt.**
- **Vaalit ovat vapaat ja rehelliset.**
- **Demokratia kunnioittaa ihmisoikeuksia, esimerkiksi sananvapautta.**
- **Oppositio voi toimia demokraattisessa maassa: vallanpitäjille on vaihtoehto.**
- **Demokratiat ovat yleensä oikeusvaltioita.**

Mitä etuja ja ongelmia demokratiaan liittyy?

Ongelmia:

- Päätöksenteko voi olla hidasta.
- Päätökset saattavat olla kompromisseja, jotka eivät kelpaa kenellekään.
- Kansanvalta ei toteudu, jos vain pieni osa kansasta on aktiivisia (esim. vaalit).
- Ehdokkaan ja puolueen varallisuus vaikuttaa kampanjan näkyvyyteen.
- Kansa ei välttämättä tiedä, mitä haluaa ja mikä on sille hyväksi.
- Mediamanipulointi?

Tehtävä 5. OIKEUSVALTIO?

Oikeusturva tarkoittaa lain ja oikeusjärjestelmän kansalaiselle antamaa oikeussuojaa

Oikeusvaltio on valtio, jossa kansalaisella on laaja oikeusturva

- Oikeusvaltion tärkein tunnus on **laillisuus**.
- Kaikessa **julkisen vallan** toiminnassa on tarkoin **noudatettava lakia**.
- **Päätöksenteon oltava avointa**.
- Kansalaisella on **mahdollisuus valittaa viranomaisen päätöksestä ja hakea tähän muutosta**.
- **Yhdenvertaisuus** = samat mahdollisuudet, ei syrjintää.
- **Tasa-arvo** = samanarvoisia yhteiskunnan jäseniä.
- Oikeusturva toimii **sekä Suomen että Euroopan unionin tasolla!**